
Kyrkomötet

Samhälls- och kulturutskottets betänkande 2021:1

Minnesdag för förintelsens offer

Sammanfattning

I detta betänkande behandlas motion 2021:5 i vilken det föreslås att kyrkostyrelsen ska ge förslag på hur Svenska kyrkan årligen kan uppmärksamma den 27 januari som en minnesdag för Förintelsens offer. Utskottet instämmer med motionären om att den 27 januari är en viktig dag som ska uppmärksammas av Svenska kyrkan. Utskottet konstaterar att detta redan sker på samtliga nivåer i Svenska kyrkan och föreslår därför kyrkomötet att avslå motionen.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2021:5.

Motionens förslag

Motion 2021:5 av Karl-Gunnar Svensson, Minnesdag för förintelsens offer

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att återkomma med förslag till kyrkomötet om hur Svenska kyrkan årligen kan uppmärksamma den 27 januari som en minnesdag för förintelsens offer.

Bakgrund

Den 27 januari 1945 befriades Auschwitz, ett av Nazitysklands största koncentrations- och förintelsläger. 50 år senare högtidlighölls minnet av Förintelsen för första gången i Sverige. Sedan 1999 har den 27 januari varit en nationell minnesdag och 2005 deklarerade FN dagen som en internationell minnesdag över Förintelsens offer.

Den 27 januari är en minnesdag för alla som mördades under Förintelsen. Sex miljoner judar dog i Förintelsen. Romer och polacker utsattes för folkmord grundade på rasistiska föreställningar. Därutöver förföljde, fängslade och dödade Nazityskland tusentals andra människor, bland annat många funktionsnedsatta och homosexuella.

Angelägenhet för Svenska kyrkan

Svenska kyrkan har inte några egna officiella minnesdagar, men som öppen folkkyrka ingår det på ett naturligt sätt i församlingslivet att anknyta till det som är fastlagt som en nationell minnesdag.

Idag uppmärksammas den 27 januari på många sätt av Svenska kyrkan som en minnesdag över Förintelsens offer. Detta sker på såväl nationell nivå som av stift, församlingar och pastorat. Den nationella nivån kommunicerar sedan många år dagen

via olika sociala kanaler, till exempel Facebook, Instagram och Twitter. Bland stiftens finns exempel på biskopars textbidrag, deltagande i panelsamtal eller minnesstunder som arrangeras av judiska församlingar.

På församlingsnivå kan också nämnas exempel på att det anordnas utställningar, föreläsningar, gudstjänster och teater. Det finns också samarbeten med kommuner och länsstyrelser.

Företrädare för Svenska kyrkan brukar bjudas in till den årliga ceremonin i Stora synagogan i Stockholm, som har en officiell prägel. Biskopen i Stockholms stift och/eller ärkebiskopen brukar närvara. Före ceremonin i Stora synagogan hålls en ceremoni på Raoul Wallenbergs torg. Den har både judisk och romsk medverkan och är öppen för alla. Sedan några år tillbaka är det också en romsk fortsättning i en kyrka intill efter ceremonin i Stora synagogan, senast var den i Hedvig Eleonora kyrka. I år närvarade och talade ärkebiskopen i denna ceremoni som med anledning av pandemin var både fysisk och digital.

Biskoparnas gemensamma uttalande

År 2020 var det 75 år sedan befriandet av Auschwitz. Detta uppmärksammade biskoparna genom ett gemensamt uttalande på Förintelsens minnesdag:

Den internationella minnesdagen för förintelsens offer markerar slutet på en av vår tids värsta fasor. Dessa grymheter får aldrig falla i glömska. [...] Vi tar kraftigt avstånd från allt sådant. Som det står i Svenska kyrkans dokument Guds vägar (2001): "I vår kyrka vill vi arbeta för att få bort allt som kan tolkas som antisemitism eller förakt för det judiska folket och försvara dess rätt till sin historia, sin tro och sina seder."

Till förintelsens offer hör också romer, polacker, homosexuella och funktionshindrade. Den 27 januari är därför också människovärdets dag. Detta är en dag som påminner oss om att vi behöver belysa och bekämpa alla ideologier som leder till att människors värdighet kränks. Varje hatbrott är en attack mot mänskligheten.

Biskoparna gjorde även ett uttalande på minnesdagen 2015.

"Keeping our humanity – for we were strangers once"

Förra året inleddes ett möte inom programmet En värld av grannar på minnesdagen. I fokus på mötet stod migration, integration och hur religioner kan samverka för ett fredligt och socialt hållbart Europa. Mötet inleddes med en ceremoni på Förintelsens minnesdag, 75 år efter befrielsen av koncentrationslägret Auschwitz. Med bön, ljusständning, musik och vittnesbörd högtidlighöll judiska, kristna och muslimska representanter minnet av de miljoner som mördades av nazisterna. Ärkebiskopen var en av dem som talade under mötet.

Fler minnesdagar

Förintelsen uppmärksammas genom fler minnesdagar. Det finns en särskild minnesdag för Förintelsens judiska offer, Jom Hashoah, nationell minnesdag i Israel som också högtidlighålls runt om i världen av judiska gemenskaper. Det finns även en särskild nationell och internationell minnesdag för Förintelsens romska offer, till minnet av den 2 augusti, "Zigenarnatten" 1944, då omkring 3 000 romska fångar i Auschwitz-Birkenau mördades.

Inom Sveriges kristna råd finns en arbetsgrupp som arbetar med de kristna kyrkornas ansvar i förhållande till det judiska folket och möjligheten att utifrån internationell förebild införa en Judendomens dag eller dag för judisk-kristna relationer.

SK 2021:1

Sveriges museum om Förintelsen

Regeringen har gett Statens historiska museer i uppdrag att lämna förslag till hur Sveriges museum om Förintelsen ska inrättas inom Statens historiska museers befintliga verksamhet. Regeringen har som ambition att museet ska inleda en publik verksamhet senast den 1 juli 2022.

Svenska kyrkan har yttrat sig och tillstyrker förslaget om att inrätta ett museum. I yttrandet uppmärksammas att Svenska kyrkan under lång tid arbetat med frågor som rör rasism, antisemitism och antiziganism, främst inom ramen för interreligiöst, flerspråkigt och rättighetsbaserat arbete och i reflektionen kring kyrkans teologi och kulturarv. I yttrandet tas också upp kyrkans ansvar, då förintelsen skedde i den världsdel där den kristna kyrkan utövat inflytande från mäktiga positioner och otvetydigt har en skuld i århundraden av en fientlig attityd mot judendomen och det judiska folket.

Tidigare kyrkomöten

Kyrkomötet behandlade 2015 två motioner med förslag om att initiera särskilda dagar. I den ena motionen 2015:1 föreslogs att kyrkostyrelsens skulle få i uppdrag att initiera en särskild miljödag för Svenska kyrkans församlingar. Kyrkolivsutskottet konstaterade vid sin behandling av motionen (Kl 2015:1) att det redan fanns ett antal miljö-dagar inom kyrkan och flera lokala och nationella initiativ kring skräpplockning och föreslog därför att kyrkomötet skulle avslå motionen. Kyrkomötet följde utskottets förslag till beslut. I den andra motionen 2015:48 föreslogs att annandag jul 2015 skulle göras till en manifestationsdag i Svenska kyrkan för samtidens martyrer. Gudstjänstutskottet konstaterade vid sin behandling av motionen (G 2015:7) att temat martyrer och annandag jul hör samman i Svenska kyrkan, men att det av tidsmässiga skäl inte var möjligt att göra en nationell satsning den dagen 2015. Gudstjänstutskottet föreslog att motionen skulle avslås. Kyrkomötet följde utskottets förslag till beslut.

Utskottets överväganden

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2021:5.

Vi har alla ett ansvar att minnas och uppmärksamma förintelsens offer. Även om vi inte kan förändra historien kan vi alla lära av den och gemensamt se till att något liknande aldrig händer igen.

Utskottet konstaterar att den 27 januari redan är en nationell och internationell minnesdag som uppmärksammas på alla nivåer inom Svenska kyrkan. Utskottet lyfter exempelvis församlingarnas arbete och biskoparnas gemensamma uttalande samt de många samarbeten som finns med andra trossamfund och aktörer för att uppmärksamma denna dag.

Om Svenska kyrkan skulle inrätta en separat minnesdag kan det bli ett prejudikat för instiftande av andra sekulära minnesdagar. Med tanke på att den 27 januari redan uppmärksammas runt om i Svenska kyrkan idag föreslår utskottet att kyrkomötet avslår motion 2021:5.

På samhälls- och kulturutskottets vägnar

Anton Härder, ordförande

Hannah Häggström, sekreterare

Beslutande: Anton Härder, ordförande, Cecilia Clausen, Ellen Leijen, Birgitta Lindén, Olle Rydell, Sofia Rosenquist, Anders Brunnstedt, Boel Johansson, Birgit Kullingsjö, Mikael Eskilandersson, Anna-Karin Westerlund, Katarina Ramnerö Ödestad, Tomas Rosenlundh, Elisabeth Sandlund och Marja Hillerström.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Ann-Christine Rosengren, Gunilla Lundström, Daniel Larson, Lena Arman, Sofia Särdaqvist, Lars-Ivar Ericson, Ann-Kristin Jonäng, Anna-Karin Andersson, Eva-Mai Mineur Tynong, Kjell O Lejon, Bengt Olsson och Staffan Bjerrhede.

Biskoparna Fredrik Modéus och Eva Nordung Byström har deltagit i utskottets överläggningar.